

כימות ד' ומעלה

א. ובחרת בחיים

1 מן התורה: ובחרת בחיים

**הַעִידֹתִי בְּכֶם הַיּוֹם
אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ
הַחַיִּים וְהַמּוֹת נָתַתִּי לְפָנֶיךָ
הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה
וּבְחַרְתָּ בַחַיִּים לְמַעַן תַּחְיֶה
אֶתָּה וְזַרְעֶךָ.**

דברים ל, יט

בפסוק זה בספר דברים, משה מסכם בשם אלוהים את הברית שכרת עם עם ישראל במדבר. ההליכה בדרך הנכונה מכונה חיים, ואילו הסטייה ממנה מכונה מוות.

« למה לדעתכם התורה מכנה את ההליכה בדרך הנכונה חיים ואת הסטייה ממנה מוות? »
« ובחרת בחיים - במציאות שלכם, מתי מזדמנות לכם בחירות שבעיניכם הן בחירה בחיים? (חשבו על המובנים השונים של חיים). »

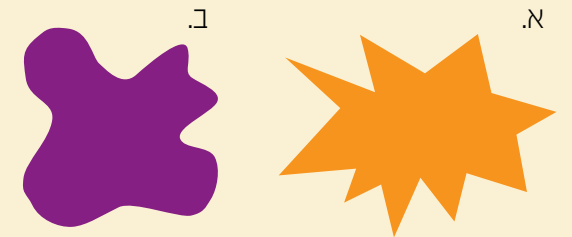
« תנו דוגמה ל"בחירה בחיים" שעשיתם: בחירה שהצמיחה אתכם, בחירה שחזקה אתכם, בחירה שעודדה אתכם וכו'. »

« אנחנו מניחים שכולם יודעים שיש "לבחור בחיים" - לבחור את מה שמיטיב ומצמיח. אם כן, מדוע יש צורך להזכיר לנו את זה? באילו מצבים אנשים בוחרים בדרך שאינה מיטיבה איתם? תנו דוגמה. »

ב. האם באמת יש לנו בחירה חופשית?

2 ניסוי הצורות: בוחרים שם

לפניכם שתי צורות. כעת החליטו כל אחד לעצמו: לאחת הצורות תנו את השם בּוּבָה, ולאחרת את השם קיקי. איזה שם מתאים לדעתכם לכל צורה?

3 מן המשנה: הכול צפוי או נתון לבחירה?

**[רבי עקיבא היה אומר:]
הַכֹּל צָפוּי
וְהַרְשׁוֹת נְתוּנָה.**

משנה, מסכת אבות, פרק ג', משנה ט"ז

פירושי מילים

הכל צפוי - אלוהים יודע וצופה מה יקרה בעתיד
הרשות נתונה - ביד כל אחד ואחת נתונה הרשות לעשות כרצונם

- « השוו בין החברים בקבוצה ובכיתה - איך התפלגה החלוקה? למה לדעתכם זו הייתה החלוקה? »
- « האם בחרתם בחירה עצמאית ואישית על פי דעתכם בלבד? האם דעתכם תואמת לתוצאות הכיתתיות? »
- « אילו גורמים משפיעים על הבחירות שאנו עושים בחיינו? »

4 רמב"ם: הרשות בידו

**רְשׁוֹת כָּל אָדָם נְתוּנָה לוֹ:
אִם רָצָה לְהַטּוֹת עַצְמוֹ לְדֶרֶךְ טוֹבָה
וְלִהְיוֹת צַדִּיק - הַרְשׁוֹת בְּיָדוֹ;
וְאִם רָצָה לְהַטּוֹת עַצְמוֹ לְדֶרֶךְ רָעָה
וְלִהְיוֹת רָשָׁע - הַרְשׁוֹת בְּיָדוֹ. [...]
וְאִין לוֹ מִי שְׂיִכְפְּהוּ וְלֹא גּוֹזֵר [מצווה]
עָלָיו, וְלֹא מִי שְׂמוֹשְׁכּוֹ לְאַחַד מִשְׁנֵי
הַדְּרָכִים, אֲלֵא הוּא מַעְצָמוֹ וּמַדְעֵתוֹ
נוֹטָה לְאֵי זֶה דֶּרֶךְ שְׂיִרְצָה.**

על פי רמב"ם, משנה תורה, ספר המדע, הלכות תשובה, פרק ה', סעיפים א-ב'

למעשה רמב"ם מסביר את המקורות 1 ו-3.

- « איך אפשר להבין את המילים "החיים והמוות נתתי לפניך" שבמקור 1 לפי דברי רמב"ם? »
- « לאיזה חלק של המשפט במקור 3 ממסכת אבות רעיון זה מתחבר? »
- « למה היה חשוב כל כך לרמב"ם להדגיש את רעיון הבחירה המוחלטת של האדם? מה התוצאות וההשפעות של רעיון זה? »

8 פרוסט: על לבטים והצדקה

- « מה הייתה הבחירה שעמדה לפני הדובר? מה היה הקושי בה? »
- « מה הסיבה שבחר דווקא במה שבחר? »
- « במה שונה הבחירה המוצגת בשיר מהבחירה כפי שהיא מוצגת בספר דברים? »
- « השיר מדבר על הקושי שבחירות מציבות בפנינו. מהי הסיבה לקושי זה? »
- « חשבו על בחירה לא קלה שהייתם צריכים להחליט, וספרו עליה לחבריכם: למה היא הייתה קשה? כיצד החלטתם? במי או במה נעזרתם? כיצד הרגשתם לאחר שהחלטתם? »

פעילות

התבססו על דף הפעילות "**בחירות בחיים שלי**". כתבו בראשו בחירה שעשיתם, והשלימו את המידע בתיבות. תוכלו לכתוב בצד התיבות חלקים מן השיר שמשקפים את התהליך שעברתם בבחירה.

הדרך שלא נבחרה
רוברט פרוסט
תרגום: עדנה אולמן-מרגלית

שְׁתֵּי דְרָכִים נִפְרְדוּ בְּעֵר עֲבוֹת
לֹא שְׁתֵּיהֶן בְּשִׁבְלִי; הַצֵּרְתִּי עַל כָּף
נִעְצַרְתִּי מוֹלָן לְזִמּוֹן מִמְשָׁה
לְאַרְכָּה שֶׁל אַחַת הַרְחֻקְתִּי רְאוֹת
עַד לְנִקְדֹת פְּתוּלָה שֶׁפָּסְבָה.

לְשִׁנְיָה אִזּוֹ פָּנִיתִי, כְּמוֹתָה מִפְתָּה
וְאוֹלֵי בְּמַעַט מְצוּדְדֹת יוֹתֵר
רְמוּסָה קִצְת פְּחוֹת, כָּךְ לִי נִדְמָתָה
עֲשִׂבְיָה שֶׁעָלְיָה פְּחוֹת עָבְתָה -
בְּעֵצָם דָּמוּ הֵן כְּמַעַט בְּלֵי הַפֶּר.

בְּשִׁתֵּיהֶן כָּאֶחָת רָצַד שֵׁם הָאוֹר
עַל מַרְבֵּד בְּתוֹלֵי שָׁל עָלֵי הַשְּׁלֶכֶת
אִזּוֹ אֶמְרֵתִי, לְזוֹ יוֹם אֶחָד עוֹד אֶחְזֹר!
אֵךְ לֹא: שְׁפֹן דְרָךְ נִמְשָׁכֶת
יִדְעֵתִי, מִכָּאֵן לֹא אֶשׁוּב עוֹד לְלֶכֶת.

בְּרֵבוֹת הַיָּמִים, בְּשִׁנְיָם הַבָּאוֹת
אֶאֱנַח בְּחֻזְרֵי לְסַפֵּר אֵיךְ אֵי-שֵׁם
מִשְׁתֵּי הַדְרָכִים שֶׁבְּעֵר עֲבוֹת
בְּחֻרְתִּי בּוֹזוֹ שֶׁהֵלְכוּ בָּהּ פְּחוֹת
וּפְהָ הָרִי כָּל הַהֶבְדֵּל בְּעוֹלָם.

אתר "הארץ", <https://katzr.net/dcdb37>,
אוחזר ב-19 בספטמבר 2022

6 תמונה שווה אלף מילים

בחרו באחד האיורים, והסבירו כיצד הוא קשור לנושא הבחירה החופשית. צטטו משפט מאחד המקורות שלמדתם כדי להסביר זאת.

איורים: מנחם הלבברשטט

5 עמוס עוז: לשחק בקלפים שאנו מקבלים

עמוס עוז פורס בספרו האוטוביוגרפי שיחה שלו עם דודתו על דברים שאימו של עוז, פניה, כתבה לה בנושא הבחירה:

פניה כתבה לי בערך ככה: שהתורשה וגם הסביבה שחינכה אותנו וגם המעמד החברתי, כל אלה הם כמו קלפים שאותם מחלקים לך באופן עיוור לפני התחלת המשחק. בזה אין שום חופש: העולם נותן ואתה פשוט לוקח מה שנותן לך בלי שום אפשרות לבחור. אבל, ככה אימא שלך כתבה לי מפראג, השאלה היא מה כל אחד עושה בקלפים שחילקו לו? הלא יש מי שמשחק באופן יוצא מן הכלל בקלפים לא כל כך טובים, ויש מי שבדיוק להפך - מבובז ומפסיד הכול אפילו בקלפים נפלאים!

וזהו כל החופש שלנו: החופש איך לשחק בקלפים שחילקו לנו. אבל גם החופש איך לשחק, כתבה פניה, תלוי באופן אירוני במזל של כל אחד, בסבלנות, בתבונה, באינטואיציה, בהעזה. והרי כל אלה הם גם כן בסך הכול רק קלפים שמחלקים או לא מחלקים לנו לפני המשחק בלי לשאול אותנו? ואם ככה, אז מה סוף סוף כן נשאר לנו בתור חופש הבחירה? לא הרבה, כתבה אמא שלך, לא הרבה, אולי נשאר לנו בסך הכול רק החופש לצחוק ממצבנו או להתאבל עליו, להשתתף במשחק או להסתלק, לנסות פחות או יותר להבין מה יש ומה אין או לוותר ולא לנסות להבין, ובקיצור - הבחירה היא בין לעבור את החיים האלה בערנות או במין נמנום.

עמוס עוז, סיפור על אהבה וחושך, כתר, ירושלים 2002, עמ' 194-195

7 דילמה

רועי גרנות, בן עשרים ושמונה, עומד לדין על פריצה וגנבה מהסופרמרקט. הוא אינו מכחיש שעבר על החוק, אך מבקש מהשופט להקל את עונשו בגלל נסיבות חייו. לפי תיאורו, הוא גדל בתנאים קשים של עוני והזנחה. הוריו קשיי היום לא היו מסוגלים לחנך אותו כראוי. הוא נשר מהתיכון בכיתה ט', וצה"ל לא קיבל אותו אף על פי שביקש להתגייס. מאז הוא מנסה להתפרנס, אך ללא הצלחה - הוא אינו מצליח להתמיד, ובסוף תמיד מפטרים אותו. רועי גנב כדי להביא אוכל להוריו ולעצמו. "לא היה לי סיכוי בחיים", הוא טוען, "הכול היה נגדי מיום היוולדי... מה אני אשם בזה?".

- « מהי לדעתכם מידת האשמה של רועי? »
- « האם על השופטת להתחשב בעבר הקשה של רועי בפסיקה על גזר דינו? נמקו. »
- « צטטו משפט אחד מהמקורות התומך בדבריו של רועי, ומשפט אחד שמתנגד לדבריו. »

9 פרדוקס הבחירה: בחירה מרובה

המציאות של ימינו מזמנת לנו פעמים רבות בחירה מאפשרויות מרובות. האם קל או קשה יותר לבחור מאפשרויות רבות או מאפשרויות מועטות?

משימה

צפו בסרטון "**פרדוקס הבחירה**" שהפיק המרכז לצמיחה פיננסית. (קישור: https://bit.ly/choice_paradox) או חפשו ברשת לפי הכותרת)

הביאו דוגמה מהחיים שלכם לבחירה מאפשרויות רבות (חוגים, בגדים לאירוע מסוים, קניית מתנה וכדומה). הציעו שלוש עצות מניסיונכם לצמצום אפשרויות הבחירה.

- « האם עמדתה של פניה, אימו של עמוס עוז, דומה לעמדתו של רבי עקיבא או שונה ממנה? נמקו. »
- « על פי הדימוי שפניה משתמשת בו, אילו קלפים האדם מקבל במשחק החיים? »
- « הסבירו את האמירה שהחופש הוא "החופש איך לשחק בקלפים שחילקו לנו". »
- « מדוע לדעתה גם חופש זה מוגבל? »
- « האם אתם מסכימים עם עמדתה? מדוע? »